

A SZERZŐNEK A MŰ LEHÍVÁSRA HOZZÁFÉRHETŐVÉ TÉTELÉHEZ VALÓ JOGA KORLÁTOZÁSÁNAK ARÁNYOSSÁGA AZ EURÓPAI JOGFEJLŐDÉS TÜKRÉBEN

GRAD-GYENGE Anikó*

Tanulmányom Tattay Levente professzor úr emléke előtt tiszteleg. Bízom benne, hogy ezúton is le lehet róni azért hálámat, amiért fiatal kutatóként, oktatóként tárt karokkal fogadott és komoly érdeklődést mutatott kutatási tevékenységem iránt és számtalan alkalommal osztotta meg velem gondolatait, írásait. Témaválasztásom az ő kutatási témáihoz is kapcsolódik, az uniós jogharmonizáció újabb jelenségeit értékeli.¹

A DSM-irányelvvel² összefüggésben mértékadó források sokasága³ foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a tartalommegosztó szolgáltatók felelősségére irányadó

* Dr. Grad-Gyenge Anikó, habilitált egyetemi docens, tanszékvezető, tudományos és innovációs dékánhelyettes, BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Üzleti Jogi Tanszék.

¹ A tanulmány teljes szövege a *Fundamentum* c. folyóirat 2022. első számában jelent meg. A kézirat lezárásának dátuma 2022. január 1.

² A digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló, 2019. április 17-i (EU) 2019/790 európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: DSM-irányelv).

³ A teljesség igénye nélkül kell megemlíteni Sebastian SCHWEMER – Jens SCHOVSBO: What is Left of User Rights? – Algorithmic Copyright Enforcement and Law in the Light of the Article 17 Regime. In: Paul TORREMANS (ed): *Intellectual Property Law and Human Rights*. 4th edition. Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2020.; Matthias LEISTNER: European Copyright Licensing and Infringement Liability Under Art. 17 DSM-Directive. Can We Make the New European System a Global Opportunity Instead of a Local Challenge? *Zeitschrift für Geistiges Eigentum/Intellectual Property Journal*, 2020/2. 123–214.; Martin SENFTLEBEN: Institutionalized Algorithmic Enforcement – The Pros and Cons of the EU Approach to UGC Platform Liability. *Florida International University Law Review*, 2020/14 (2), 299–328.; João QUINTAIS – Giancarlo FROSIO – Stef van GOMPEL – P. Bernt HUGENHOLTZ – Martin HUSOVEC – Bernd Justin JÜTTE – Martin SENFTLEBEN: Safeguarding User Freedoms in Implementing Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive: Recommendations From

új rezsim mennyiben korlátozza az e szolgáltatásokat igénybevevő *user*-ek alapvető jogait (elsősorban a véleménynyilvánításuk szabadságát). E vonatkozásban már az irányelv kitárgyalása során is számos javaslat keletkezett.⁴ Jól mutatja azt, hogy ezt a kérdést egyelőre nem sikerült minden fél számára megnyugtató módon rendezni, hogy a lengyel kormány még az irányelv átültetési határidejének lejártát megelőzően megsemmisítési keresettel az Európai Bírósághoz fordult a szabályozás alapjogi megfelelőségi vizsgálatának lefolytatása érdekében.⁵ A vita feltehetően mások számára sem zárult még le: a tagállamok igen nagy többsége, vélhetően a Bíróság döntésére is számítva – kivár.⁶

Az alapjogi kérdés nyilvánvalóan nem bagatellizálható: a szabályozás által érintett valamennyi szereplő, a szerzői jogi jogosultak és userek, továbbá felhasználók jogos érdekei mind alapjogi védelmet élveznek.

Jelen tanulmányom a 17. cikk szabályai alapjogi elemzésének fenti fő sodrától eltér. Egy korábbi írásomban már foglalkoztam azzal a kérdéssel, hogy a jogsértésért való felelősség telepítése és annak erőteljes korlátozása a szubjektív szempontok beemelése útján mennyiben derogálja a vele szimbiózisban létező kizárólagos jogot.⁷ Ezt a problémát a DSM-irányelv 17. cikkének kontextusában megfogalmazva azt szükséges vizsgálni, hogy a lehívásra hozzáférhetővé tétel-

European Academics (November 11, 2019). <https://ssrn.com/abstract=3484968> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3484968>

⁴ Itt különösen ki kell emelni az ALAI-nak a tárgyban írott három véleményét: 2019 ALAI opinion on Article 13 of the proposal for a Directive on copyright in the Digital Single Market as adopted by the trialogue; 2020 First Opinion on certain aspects of the implementation of Article 17 of Directive (EU) 2019/790 of 17 April 2019 on copyright and related rights in the digital single market, 2020 Second Opinion on certain aspects of the implementation of Article 17 of Directive (EU) 2019/790 of 17 April 2019 on copyright and related rights in the digital single market (mindhárom vélemény elérhető: <https://www.alai.org/en/resolutions-and-positions/>), valamint az European Copyright Society álláspontját: Alex METZGER – Martin SENFTLEBEN: Comment of the European Copyright Society on Selected Aspects of Implementing Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market Into National Law. <https://europeancopyrightsocietydotorg.files.wordpress.com/2020/04/ecs-comment-article-17-cdsm.pdf>

⁵ A lengyel kormány 2019. május 24-én kezdeményezett eljárást az Európai Unió Bírósága előtt. A C-401/19. ügy jelenleg is folyamatban van, egyelőre főtanácsnoki vélemény látott napvilágot, amelyet alább elemzek.

⁶ Az Európai Bizottság 2021. július 26-án jelentette be, hogy 23 tagállam ellen indít kötelezettségszegési eljárást a DSM-irányelv átültetésének elmulasztása miatt. Ld. <https://tinyurl.com/ydawpzp6>. Közülük azóta néhány tagállam teljesítette az átültetési kötelezettségét: a késlekedők közül 2021. december 8-ig Írország, Olaszország és Észtország ültette át az irányelvet.

⁷ GRAD-GYENGE Anikó: A jogsértésért való felelősség vagy a nyilvánossághoz közvetítési jog új határai. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2017/5. 7–14.

hez fűződő szerzői kizárólagos jog korlátozása egy igen erős felelősségkorlátozó rezsim útján miként hat a kizárólagos jogként értelmezés lehetőségére.

1. A lehívásra történő hozzáférhetővé tétel mint a szerző (és a kapcsolódó jogi jogosultak) kizárólagos engedélyezési joga és e jog alapjogi védelme

A lehívásra hozzáférhetővé tétel jogát a WIPO Szerzői Jogi Szerződése⁸ ismerte el elsőként a szerző új, önálló kizárólagos jogaként.⁹ A kizárólagos jog korlátozására a többi kizárólagos jog korlátozásának kereteit is megadó háromlépcsős teszt került bevezetésre, ami a biztosított jogok szerzői jogi rendszeren belül lehetővé tett korlátozásának maximumát állapította meg. A WCT 14. cikk (2) bekezdése rögzítette, hogy a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy a nemzeti jogukban rendelkezésre álljanak azok a jogérvényesítési eszközök, amelyek a szerződésben meghatározott jogok megsértése esetén hatékony eljárást tesznek lehetővé. A WCT ezt a szabályozási megoldást a szerzőé mellett megjelenő egyéb társadalmi érdekek kiegyensúlyozott védelme körében helyezte el.¹⁰ A WCT-t az Európai Unió jogrendjébe átültető Infosoc-irányelv a kijelölt utat követte,¹¹ azzal, hogy definiálta a tagállamok számára azokat a konkrét kivételeket és korlátozásokat is, amelyek a szerző kizárólagos engedélyezési jogát szűkebbre szoríthatják.¹²

Bár számos európai bírósági ügyet megérő vita zajlott arról, hogy a fentiek szerint biztosított kizárólagos jogot más alapjogi védelem alatt álló érdekekkel való ütközésük során ezekből fakadó külső (i.e. szerzői jogi rendszeren kívüli) korlátozások is érinthetik-e. Ez a vita – legalábbis a szerzői jogi kivételek és korlátozások tekintetében – immáron eldőlni látszik.¹³

⁸ A Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án elfogadott szerzői jogi szerződése, Magyarországon kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.

⁹ Silke VON LEWINSKI: *International Copyright Law and Policy*. Oxford, 2008. 454–458.

¹⁰ A WCT preambuluma szerint a felek „felismerve az egyensúly fenntartásának szükségességét a szerzők jogai és a szélesebb közérdek, különösen az oktatás, kutatás és információhoz való hozzájutás érdekei között” kötötték a szerződést.

¹¹ Az információs társadalommal kapcsolatos szerzői és szomszédos jogokról szóló, 2001. szeptember 27-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: Infosoc-irányelv).

¹² Infosoc-irányelv 5. cikk.

¹³ Az ügyeket elemzi BARANYI Róbert: De ki őrzi az öröket? A CDSM-irányelv szűrési mechanizmusa és a vélemény szabadság. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2021/6. 40–42.

Az Európai Bíróság a Pelham-ügyben¹⁴ a Kraftwerk együttes Metall auf Metall című számának hangfelvételéből kivett zenei hangminta (*sampling*) engedély nélküli felhasználása kapcsán járt el. A Bíróság kimondta, hogy a hangfelvételek előállítója „[...] felléphet a hangfelvételéből valamely harmadik személy által valamely más hangfelvételbe való belefoglalás céljából átvett hangrészlet felhasználásával szemben, még ha e részlet igen rövid is, kivéve, ha a minta felismerhetetlen hallás után.” A Bíróság szerint a tagállamok szabályozási hatásköre nem terjed ki arra, hogy a nemzeti jogukban a hangfelvétel-előállítók engedélyezési joga tekintetében az Infosoc-irányelv 5. cikkében meghatározottakon túlhaladó kivételeket és korlátozásokat állapítsanak meg.¹⁵

E nyomon továbbhaladva az EUB a korlátozott terjesztésű dokumentumok sajtóban történt kiszivárogtatásáról szóló Funke Medien (Afghanistan Papiere) ügyben¹⁶ kimondta, hogy az Infosoc-irányelvben foglalt kizárólagos jogokkal szemben a hozzájuk kapcsolt kivételek és korlátozások nem minősülnek teljes körű harmonizációt előírányzó intézkedésnek. Ugyanakkor az Európai Unió Alapjogi Chartájának 11. cikkében biztosított tájékoztatói szabadság és sajtószabadság az irányelvben előírt kivételeken és korlátozásokon túlmenően nem igazolhat eltérést (kivételt, korlátozást) a szerző kizárólagos többszörözési és nyilvánosságához közvetési joga alól, mivel az irányelvbeli kivételek és korlátozások saját maguk, kizárólagosan szolgálják az Alapjogi Charta érvényesülését. Így azonban a nemzeti bíróság feladata is arra szorul vissza, hogy az adott ügy körülményeinek összességére tekintettel úgy alakítsa ki a védett érdekek közötti egyensúlyt, amely – miközben tiszteletben tartja azok szövegét és megőrzi azok hatékony érvényesülését – teljes mértékben összhangban van az Európai Unió

¹⁴ Az Európai Bíróság 2019. július 29-én a C-476/17. számú Pelham GmbH, Moses Pelham, Martin Haas kontra Ralf Hütter, Florian SchneiderEsleben ügyben hozott ítélete.

¹⁵ Caterina SGANGA: A Decade of Fair Balance Doctrine, and How to Fix It: Copyright Versus Fundamental Rights Before the CJEU from Promusicae to Funke Medien, Pelham and Spiegel Online (August 1, 2019). *European Intellectual Property Review*, 2019/11. <https://ssrn.com/abstract=3414642>; Christophe GEIGER – Elena IZYUMENKO: The Constitutionalization of Intellectual Property Law in the EU and the *Funke Medien, Pelham* and *Spiegel Online* Decisions of the CJEU: Progress, but Still Some Way to Go! *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2020/51. 282–306. <https://doi.org/10.1007/s40319-019-00901-1>; Thom SNIJDERS – Stijn van DEURSEN: The road not taken: the CJEU sheds light on the role of fundamental rights in the European copyright framework: a case note on the Pelham, Spiegel Online and Funke Medien decisions. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2019/50. 1176–1190.; Bernd Justin JÜTTE – João QUINTAIS: Advocate General turns down the music: sampling is not a fundamental right under EU copyright law. *EIPR*, 41(10) 654.

¹⁶ Az Európai Bíróság 2019. július 29-én a C469/17. számú Funke Medien NRW GmbH kontra Bundesrepublik Deutschland ügyben hozott ítélete.

Alapjogi Chartája által biztosított alapvető jogokkal. Ilyen módon nem csak a kizárólagos jog terjedelme van uniós szinten meghatározva, de a kivételek és korlátozások legtágabb terjedelme is, amit a tagállamok a többi alapjogra is tekintettel kell, hogy kialakítsanak.¹⁷

Mindezidáig utolsóként az EUB a Spiegel online ügyben foglalkozott a kérdéssel, amely egy, politikai szereplő szerzőjére később hátrányossá vált cikke közzétételével kapcsolatban folyt.¹⁸ Ebben a Bíróság kimondta, hogy az irányelvvel ellentétes az olyan nemzeti szabály, amely arra az esetre korlátozza az e rendelkezésben előírt kivétel vagy korlátozás alkalmazását, amikor a védett mű napi eseményekről szóló tudósítás céljából történő felhasználására vonatkozó előzetes engedély kérésére észszerűen nincs lehetőség. Ez utóbbi kritérium olyan módon szűkíti tovább az irányelvben foglalt tudósítási célú kivétel hatályát (és szélesíti ezáltal a szerző rendelkezési jogát), ami az irányelvben egyrészt nem szerepel, másrészt nem indokolhatóan korlátozza a művekhez való ilyen célú hozzáférést és ezáltal viszont ténylegesen akadályozza a tájékoztatói szabadság érvényesülését. Ez azt is jelenti, hogy a szerző kizárólagos jogának szűkítése kivétel vagy korlátozás bevezetésével egyes esetekben nem csak lehetőség, hanem akkor, ha a vele szemben álló alapjog másként nem tud érvényesülni, akár jogalkotási kényszerré is válhat.

A paródia-kivétel tekintetében sajátos helyzet alakult ki. Az Infosoc-irányelv a többszörözés és lehívásra hozzáférhetővé tétel tekintetében tette lehetővé a paródiacélú kivétel bevezetését a tagállamok számára.¹⁹ A tagállamok jelentős része azonban a paródia, mint a véleményszabadság kifejezése lehetőségét más módon is elegendőnek látta biztosítani. A DSM-irányelv ezt követően a paródia nyilvánosságához közvetítés útján való megvalósulását azonban kötelezően bevezetendő kivétellé módosította.²⁰ Az a fura helyzet állt elő számos tagállamban, hogy míg a paródia elkészítéséhez a jogosult engedélye szükséges, a nyilvánosságához közvetítéséhez azonban erre nem lenne szükség. Aligha van

¹⁷ Ansgar KAISER – Stefan SCHEUERER: The Impact of Fundamental Rights on European Copyright Law – Opinion on the CJEU Decisions C-516/17 ‘Spiegel Online’ and ‘C-469/17 Funke Medien’ (October 31, 2019). *GRUR Int.*, 2019. 1153–1160.; Alan HUI – Frédéric DÖHL: Collateral Damage: Reuse in the Arts and the New Role of Quotation Provisions in Countries with Free Use Provisions After the ECJ’s. *Pelham, Funke Medien and Spiegel Online Judgments. International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2021/52. 852–892.

¹⁸ Az Európai Bíróság 2019. július 29-én a C516/17. számú, Spiegel Online GmbH kontra Volker Beck ügyben hozott ítélete.

¹⁹ 5. cikk (3) bekezdés k) pont.

²⁰ 17. cikk (7) bekezdés b) pont.

azonban olyan érvelés, amely szerint az egyik bevezetése túlzó, a másiké pedig elfogadható lenne a szerzői kizárólagos jog korlátozása szempontjából.

A nemzeti jogalkotó a fenti EUB ítéletek, valamint az Infosoc- és a DSM-irányelv összevetése nyomán haladva álláspontom szerint már csak úgy dönthet (ahogy egyébként tette a magyar jogalkotó²¹), hogy a paródia-szabadság tekintetében annak a nyilvánossághoz közvetítési aspektusát mindenképp lehetővé teszi kivételként/korlátozásként. Viszont az a mérlegelési joga, hogy a paródia transzformatív elemét engedélyhez köti-e, szintén jelentős mértékben leszűkült: nem támasztható alá, ha a megosztás (véleménykifejezés okán) szabad, az alkotás (szintén véleménykifejezés okán) engedélyköteles kellene, hogy maradjon.

Az Európai Bíróság döntéseinek áttekintése alapján elmondható, hogy a szerzői jog alapjogok érvényesülése érdekében történő külső korlátozásának gondolata részben meghaladtottá vált, részben belső korlátozási eszközzé alakult át: lényegében nincs lehetőség az alapjogi mércére hivatkozva kívülről korlátozni az uniós jogban biztosított szerzői jogokat. Az alapjogok érvényesülése az uniós jog által biztosított mozgásteret csak szűkítheti, és erre, de legfeljebb erre a mérlegelésre – nemzeti jogalkotás hiányában – a nemzeti bíró is felhatalmazással rendelkezhet.

Igen fontos látni, hogy a Bíróság eddig minden esetben elfogadta azt, hogy a kizárólagos jog irányelv által meghatározott terjedelme a szerzői érdekek indokolt védelmét biztosítja, továbbá hogy az irányelvben rögzített kivételek és korlátozások megfelelő keretet adnak a szerzői joggal szemben álló alapjogok érvényesítésének is. A Bíróság legfeljebb odáig jutott el, hogy a tagállami finomhangolásnak melyek az alkalmas és melyek az alkalmatlan eszközei. Ez egyáltalán nem zárja ki azt, hogy a Bíróság adott esetben akár eljuthatna oda is, hogy az irányelvi szabályozás nem biztosítja az alapjogok kiegyensúlyozott védelmét sőt, ehhez a megállapításhoz eljuthatna mind a szerzői, mind a szerzőével szemben álló érdekek javára.

²¹ A módosításhoz vezető szempontokat kiválóan foglalja össze UJHELYI Dávid: *A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere* című PhD-értékezője. (Budapest, PPKE JÁK) 165–171. <https://tinyurl.com/456kxcrs>

2. A lehívásra hozzáférhetővé tételhez fűződő kizárólagos engedélyezési jog bírósági érvényesíthetőségének eddigi alapjogi megfontolásai

Bár a kizárólagos jog belső korlátozás útján szorítható meg, ez nem jelenti azt, hogy ez a belső korlátozás csak szabad felhasználás útján lenne szabályozható, és azt sem, hogy e más típusú belső korlátozásnak viszont nem kellene az alapjogi teszteknek megfelelnie. Az Európai Bíróság az elmúlt két évtizedben több ügyben is vizsgálta azt, hogy a széles körben, de nem teljes mértékben harmonizált szerzői jogi jogérvényesítési rendszer mennyiben tesz eleget az alapjogi megfontolásoknak. Az Európai Unió mindezedáig a szerzői jog polgári, illetve közigazgatási jogi úton való érvényesítésének harmonizációját valósította meg, ennek alapját a 2004/48/EK irányelv képezi.²² (A büntetőjogi harmonizáció többszöri sikertelen kísérlet után is a tagállamok hatáskörébe tartozik.²³)

A jogérvényesítési rendszer magját az Enforcement-irányelvben foglaltak határozzák meg: ez az irányelv egy erősen objektív rendszerű (azaz a jogsértés ténye és nem a jogsértő tudatállapota alapján szankcionáló), az elkövethető jogsértések sokszínűségéhez megfelelően széles körben alkalmazható szankció-rendszert alakított ki.

Az Enforcement-irányelv alapján a jogsértés abbahagyására és a további jogsértéstől való eltiltásra vonatkozó, illetve a jogsértéssel kapcsolatos adatok szolgáltatására irányuló igényt lehet érvényesíteni olyan személyekkel szemben is, akik maguk nem valósítottak meg jogsértő cselekményt.

Az, hogy az Eker-irányelv²⁴ értelmében vett (online) közvetítő szolgáltatók – függetlenül attól, hogy egyébként nem minősülnek felhasználónak és így felhasználóként nem felelnek a jogsértésért – az irányelv több szankciója kapcsán is érintettek lehetnek, számos ügyben vetette fel azt a kérdést, hogy vajon velük szemben egyáltalán ezek az Enforcement-irányelv szerinti szankciók alkalmazhatók-e, vagy témám szempontjából: a szankciók esetleges alkalmazása a szer-

²² A szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló 2004. április 29-i 2004/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: Enforcement-irányelv).

²³ FAZEKAS Judit – GYENGE Anikó: Büntetőjogi jogérvényesítés a szellemi tulajdon-jogok területén és nemzeti szinten. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2006/6. 5–22.

²⁴ A belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól szóló 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: Eker-irányelv).

zői kizárólagos jog (jellemzően a lehívásra hozzáférhetővé tételi jog) érdekében nem sérti-e valamilyen alapjogi védelem alatt álló érdeküket.²⁵

Egy belga ügyben a SABAM (a belga zenei közös jogkezelő szervezet) ideiglenes intézkedést kért a Scarlet Extended SA ellen, amelynek keretében megállapították, hogy a Scarlet internet-szolgáltatásán keresztül engedély nélküli fájlcserevel megvalósuló szerzői jogsértés zajlik.²⁶ A SABAM a nemzeti bíróságtól kérte azt, hogy kötelezze arra a Scarletet, hogy az hagyja abba a jogsértéshez nyújtott szolgáltatói tevékenységét, és ez egy blokkolási és szűrési módszer bevezetése útján valósuljon meg. Az Európai Bíróság az ügybe végül arra a következtetésre jutott, hogy a vállalkozás szabadságára, valamint a szolgáltatást igénybevevő ügyfeleknek a személyes adatokhoz, továbbá az információk fogadásához és közléséhez fűződő jogaira is tekintettel

- a nemzeti bíróságnak az ideiglenes intézkedés tartalmára, illetve a jogsértés abbahagyására, valamint a jogsértéstől való eltiltás tartalmára vonatkozó jogértelmezési lehetősége konkrét ügyben nem terjed odáig, hogy általában, valamennyi érintett és nem érintett szereplőre tovagyűrűző hatással bíró rendelkezést hozzon, ehhez nemzeti jogalkotói lépés szükséges;
- a nemzeti jogalkotó is csak az arányosság elvének figyelembevételével vezethet be online tartalomszűrést;
- a szűrés nem lehet minden elektronikus kommunikációra kiterjedő;
- a szűrés és blokkolás nem alkalmazható általában, generális prevenció céljával;
- ott egyáltalán nem alkalmazható szűrés és blokkolás, ahol nincs jogsértés;
- a szűrést és blokkolást nem lehet kizárólag az internet-szolgáltató költségére bevezetni.²⁷

²⁵ Irina BARALIUC – Sari DEPREUW – Serge GUTWIRTH: Copyright enforcement in the digital age: a post-ACTA view on the balancing of fundamental rights, *International Journal of Law and Information Technology*, 2013/1. 92–104.

²⁶ Az Európai Bíróság 2011. november 24-i C-70/10. számú a Scarlet Extended SA kontra Société Belge des Auteurs, Compositeurs et Éditeurs SCRL (SABAM) ügyben hozott ítélete.

²⁷ Gerhard SPINDLER: Copyright Law and Internet Intermediaries Liability. In: Tatiana-Eleni SYNODINOU – Philippe JOUGLEUX – Christiana MARKOU – Thalia PRASITOU (eds.): *EU Internet Law in the Digital Era*. Cham, Springer, 2020.; Tatiana-Eleni SYNODINOU: Intermediaries' liability for online copyright infringement in the EU: Evolutions and confusions. *Computer Law & Security Review*, 2015/1. 57–67.

A Netlog-ügyben²⁸ ugyanúgy a SABAM belga szerzői jogvédő szervezet perelt egy internetes szolgáltatót, ez esetben egy közösségimédia-jellegű szolgáltatót működtető tárhelyszolgáltatót. A Bíróság szerint nem irányulhat a szűrési rendszer felállítása során arra sem, hogy folyamatosan azonosítsa a SABAM repertoárjába tartozó valamennyi zeneművet, filmet vagy más audiovizuális alkotást, akár olyanokat is, amelyek a döntés időpontjában még meg sem születtek, csak később kerülnek be a jogkezelés körébe. Egy ilyen szűrési rendszer ugyanis indokolatlanul és aránytalanul korlátozná a tárhelyszolgáltató vállalkozási szabadságát.

Végül a UPC Telekabel ügyben²⁹ hozott döntés értelmében a hozzáférés biztosító szolgáltató eltíltó végzés alapján kötelezhető előzetes tartalomszűrésre, ha annak a konkrét módja a vállalkozáshoz való alapjogát nem korlátozza aránytalanul. Az összemérést a tagállami bíróságnak kell elvégeznie. Az ügyben konkrét filmek tekintetében kérte a jogosult a hozzáférés szolgáltató kötelezését a szűrésre.³⁰

Mindezen ügyek alapján lehet azt mondani, hogy az Európai Bíróság igen régóta foglalkozik olyan ügyekkel, amelyekben a közvetítő szolgáltatót végző szolgáltató felelőssége nem szűnik meg a jogsértő tartalom egyszerű eltávolításával. Sőt az ideiglenes intézkedés, továbbá a jogsértéstől való eltíltás körében a szűrésre kötelezés elfogadott szankciónak tekinthető. A Bíróság ezekben az esetben a „hagyományos”, az Enforcement-irányelvben megállapított jogérvényesítési eszköztárat töltötte meg olyan új, alapvetően technológiai eszközökkel, amelyek az új technológiák útján elkövetett jogsértések esetében megfelelőek lehetnek.³¹

²⁸ A Bíróság 2012. február 16-i C-360/10. számú ítélete (harmadik tanács) a Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) kontra Netlog NV ügyben.

²⁹ Az Európai Bíróság 2014. március 27-én a C-314/12. előzetes döntéshozatali ügyben UPC Telekabel Wien GmbH kontra Constantin Film Verleih GmbH és Wega Filmproduktionsgesellschaft GmbH hozott ítélete.

³⁰ Giulia PRIORA: Catch me if you can: CJEU safeguards the privacy of online copyright infringers in landmark decision Constantin Film Verleih v YouTube. *Rivista di Diritto dei Media*, 3/2020. <https://tinyurl.com/4vt3625s>

³¹ Sophie STALLA-BOURDILLON: Sometimes One Is Not Enough – Securing Freedom of Expression, Encouraging Private Regulation, or Subsidizing Internet Intermediaries or All Three at the Same Time: The Dilemma of Internet Intermediaries’ Liability. *Journal of International Commercial Law and Technology*, 2012/2.

A Promusicae-ügyben³² és az LSG-ügyben³³ a Bíróság kimondta, hogy az Ekerie., az Infosoc-irányelv és az adatvédelmi irányelv nem kötelezi arra a tagállamokat, hogy a szerzői jog hatékony védelmének biztosítása céljából előírják a személyes adatok polgári eljárás keretében történő közlésének kötelezettségét. Vagyis ezen a téren a tagállamok saját kompetenciáik alapján dönthetnek a kötelezettség megteremtéséről.³⁴ Ugyanakkor a Bonnier-ügyben³⁵ már a Bíróság nem tekintette az uniós jogba ütközőnek azt a (svéd) tagállami megoldást, amely lehetővé teszi, hogy egy adott internet-előfizető vagy internethasználó azonosítása érdekében arra kötelezzék az internet-hozzáférést biztosító szolgáltatót, hogy a szerzői jog jogosultjának vagy ez utóbbi jogutódjának tájékoztatást adjon arról az előfizetőről, akinek a szolgáltató egy adott IP-címet (internetprotokoll) biztosított, amely címről állítólag a jogsértést elkövették. A svéd nemzeti jogszabály az eljáró bíróság számára lehetővé teszi, hogy az egyes esetek körülményei alapján és az arányosság elvéből eredő követelmények megfelelő figyelembevételével mérlegelje az ellentétes érdekeket.³⁶

Az Európai Bíróság ezekben az esetekben eljutott arra a következtetésre, hogy a személyes adatok védelme sem olyan érdek, amely minden esetben megelőzné a szerzői jogi jogosult érdekeinek védelmét. Mivel azonban a szembenálló érdekek kiegyensúlyozására a másodlagos uniós jog maga nem ad iránymutatást, ezért azt csak az Emberi Jogi Charta alapján tudta megítélni. Mindenesetre a kiegyensúlyozás itt sem haladhat túl az Enforcement-irányelv adta kereteken.

A legintenzívebb jogfejlesztést a jogérvényesítés területén az Európai Bíróság egyes közvetítő szolgáltatók ilyenként való megítélésével kapcsolatban végezte. Ez, bár csupán közvetve jogérvényesítési kérdés, mégis fontos témánk szempontjából: a közvetítő szolgáltató ellen alkalmazható igények köre rendkívül szűkös mind az Eker-irányelv, mind az Enforcement-irányelv alapján. E

³² Anja DEKHUIZEN: Netherlands: Proportionality of ISP's Obligation to Transfer Client Data to IP Rightholder – a Promusicae like case. *Computer Law Review International*, 2021/5. 155–159.

³³ C-557/07. végzés LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH kontra Tele2 Telecommunication GmbH.

³⁴ C-275/06. előzetes döntéshozatali ügy Productores de Música de España (Promusicae) kontra Telefónica de España SAU.

³⁵ C-461/01. előzetes döntéshozatali ügy Bonnier Audio AB és társai kontra Perfect Communication Sweden AB.

³⁶ Irina BARALIUC: Intellectual Privacy: A Fortress for the Individual User? In: J. BALCELLS – A. Cerrillo i MARTÍNEZ – M. PEGUERA – I. PEÑA-LÓPEZ – M. J. PIFARRÉ DE MONER – M. VILASAU SOLANA (coords.): *Big Data: Challenges and Opportunities. Proceedings of the 9th International Conference on Internet, Law & Politics*. Universitat Oberta de Catalunya, Barcelona 25–26 Jun, 2013.

szolgáltatók egy része üzleti modellje azonban már rég túlhalad az egyszerű tárhelyszolgáltatáson.

A L'Oréal és társai kontra eBay ügyben³⁷ a L'Oréal szerint az eBay olyan kulcsszavakkal irányította védjegyjogot sértő árukhoz a fogyasztókat, amelyek megegyeznek a védjegy-oltalom alatt álló kifejezésekkel, valamint a szűrési rendszerük nem elegendő. A Bíróság megállapította, hogy az online piac üzemeltetője maga a saját tevékenységével nem használja a védjegyeket, ha csupán annyi a tevékenysége, hogy lehetővé teszi az ügyfelei számára, hogy azok védjegyekkel megegyező megjelöléseket jelenítsenek meg az oldalon. De ha a megjelenítések súlyozását is végzi (optimalizálja), akkor olyan „tevőleges szerepet” is játszik, melynek révén nem mentesülhet a felelősség alól. Sőt, egyes esetekben még a „tevőleges magatartásra” sincs szükség, mivel ha megfelelő gondosság mellett tudott vagy tudnia kellett volna olyan tényekről vagy körülményekről, amelyek alapján fel kellett volna ismernie az online eladásra való felkínálások jogellenességét, akkor haladéktalanul gondoskodnia kell a szóban forgó adatok eltávolításáról vagy az azokhoz való hozzáférés megszüntetéséről is. Ha pedig ezt nem teszi meg, felelőssége megállapítható, és kötelezhető arra, hogy intézkedéseket hozzon eladóként tevékenykedő ügyfelei azonosításában.³⁸

A *The Pirate Bay*-ügyben a világméretű fájlmegosztóval kapcsolatban mondta ki a Bíróság, hogy az üzemeltető az online megosztó platform önmagában ennek rendelkezésre bocsátásával és üzemeltetésével a magatartása következményeinek teljes ismeretében jár el a védelem alatt álló művek rendelkezésre bocsátása érdekében, indexálva és kategorizálva az említett platformon lévő torrentfájlokat, amelyek e fájlok felhasználói számára lehetővé teszik, hogy e műveket megtalálják, és azokat egy *peer to peer* hálózat keretében megosszák.³⁹ A Mircom ügyben megerősítette az előbbi döntését, miszerint a torrent rendszeren keresztül történő megosztás nyilvánossághoz közvetítésnek minősül.⁴⁰

Az Európai Bíróság végül a C-682/18. ügyben kimondta, hogy az olyan videómegosztó platform vagy tárhely és fájlmegosztó platform üzemeltetője,

³⁷ Az Európai Bíróság 2011. július 12-i C-324/09. számú L'Oréal SA és tsai kontra eBay International és tsai ügyben hozott ítélete.

³⁸ Faludi Gábor: Alapjogok metszéspontja az internetes környezetben megvalósuló szerzőijog-sértések körében. In: CHRONOWSKI Nóra – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SMUK Péter – SZABÓ Zsolt (szerk.): *A szabadságszerető embernek: Liber Amicorum István Kukorelli*. Budapest, Gondolat, 2017. 442–457.

³⁹ Az Európai Bíróság C-610/15. 2017. június 14. a Stichting Brein kontra Ziggo BV és XS4All Internet B ügyben hozott ítélete.

⁴⁰ Az Európai Bíróság 2021. július 17-i C597/19. számú Mircom International Content Management & Consulting (MCM) Limited kontra Telenet BVBA ügyben hozott ítélete.

amelyen felhasználók védelem alatt álló tartalmakat jogellenesen hozzáférhetővé tehetnek a nyilvánosság számára, nem végzi e tartalmaknak az e rendelkezés értelmében vett „nyilvánossághoz közvetítését”, kivéve ha a platform pusztán rendelkezésre bocsátásán túl közreműködik abban, hogy ilyen tartalmakat a szerzői jog megsértésével a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyenek. Ez az eset áll fenn különösen akkor, ha ezen üzemeltető konkrétan tudomással bír a védelem alatt álló tartalom platformján való jogellenes hozzáférhetővé tételéről, és azt haladéktalanul nem törli vagy az ahhoz való hozzáférést haladéktalanul nem szünteti meg. Ugyanúgy kell megítélni azt is, ha az említett üzemeltető – noha tudja vagy tudnia kellene, hogy általában véve a platformján keresztül annak felhasználói védelem alatt álló tartalmakat tesznek jogellenesen hozzáférhetővé a nyilvánosság számára – nem hajtja végre azon megfelelő műszaki intézkedéseket, amelyek egy szokásos gondossággal eljáró gazdasági szereplőtől ebben a helyzetben elvárhatók annak érdekében, hogy hitelesen és hatékonyan lépjen fel a szerzői jogok e platformon való megsértése ellen. Továbbá az is ilyen megítélés alá tartozik, ha részt vesz a jogellenesen nyilvánossághoz közvetített védelem alatt álló tartalmak kiválasztásában, a platformján kifejezetten ilyen tartalmak jogellenes megosztására szolgáló eszközöket biztosít, vagy tudatosan elősegíti az ilyen megosztásokat, amit bizonyíthat az a körülmény, hogy az említett üzemeltető olyan üzleti modellt fogadott el, amely arra ösztönzi a platformja felhasználóit, hogy azon jogellenesen védelem alatt álló tartalmakat közvetítsenek a nyilvánossághoz. Az ügyben hozott döntés a tartalommegosztó szolgáltatókra vonatkozó új uniós szabályok irányába mutat.⁴¹

Az online közvetítő szolgáltatókkal szemben alkalmazott jogérvényesítési eszköztár tekintetében hozott döntésekben az Európai Bíróság három fő területen mérte össze az alapjogokat egymással: egyértelműen látszik, hogy a szűrés, blokkolás tekintetében maradt leginkább az írott jog keretein belül, többszöri nekifutásra kidolgozva azokat az arányossági szempontokat, amelyek alapján a szűrés, blokkolás a rendelkezésre álló igények körében elrendelhető. A Bíróság által követett módszer igen hasonló volt a kivételek, korlátozások tekintetében alkalmazott módszerhez. A végfelhasználók személyes adatainak védelmét érintő esetekben arra hivatkozva, hogy az uniós jog nem ad mércét az érintett, egyébként az uniós jog által védett jogok összemérésére, végső soron a tagállamokra hárította a megfelelő egyensúly kialakítását, fenntartva azonban az irányelvi kereteket ebben a tekintetben. Bár nincs konkrétan alkalmazandó

⁴¹ Az Európai Bíróságnak a 2021. június 22-én a C682/18. (Youtube) és C683/18. (Elsevier) sz. egyesített ügyekben hozott ítélete.

másodlagos uniós jog, a Bíróság ezekben az ügyekben arra jutott, hogy az uniós jog részét képező Emberi Jogi Charta által elismert jogoknak megfelelően kell érvényesülnie a nemzeti jogalkotó által kidolgozott és a nemzeti bíróság által alkalmazott szabályozásban, így az abból következő arányosság elvét kell figyelembe venni a konkrét nemzeti megoldások kidolgozása során.

3. A DSM-irányelv 17. cikke a tartalommegosztó szolgáltatók felelőssége szempontjából

A DSM-irányelv nem kis mértékben a korábban bemutatott előzmények hatására beteljesítette azt a jogfejlesztést, amit az EUB végzett, hogy a tartalommegosztást végző tárhelyszolgáltatók az Eker-irányelv szerinti tárhelyszolgáltatóként működnek-e, vagy „egyszerű” elektronikus kereskedelmi szolgáltatóknak minősülnek.⁴²

A DSM-irányelv 17. cikk (1) bekezdése a szerzői tulajdon megerősítése érdekében jelentőset lépett előre, amikor rögzítette, hogy a tartalommegosztó szolgáltatók lehívásra hozzáférhetővé tételt valósítanak meg. Azáltal, hogy ezek a szolgáltatók felhasználóvá minősültek, végeredményben megszűnt az alapja annak a felelősségkorlátozó hivatkozásnak, hogy nem tudnak az esetleges jogsértésről és emiatt szükség lenne a felelősségük korlátozására. Ilyen módon pedig a közvetítő szolgáltatókra vonatkozó felelősségkorlátozási szabályok alkalmazása nem is lehet célszerű az esetükben. Az irányelvi rendelkezések alapján szerzői jogi szempontból „egyszerű” felhasználónak minősülnek, „aktív kapuőrökké váltak”.⁴³ Ezzel az átminősítéssel felsorakoztak a végfelhasználók mellé. A DSM-irányelv ezen eleme erős garanciája a szerzői kizárólagos jog hatékony érvényesíthetőségének.

⁴² Matthias LEISTNER: European Copyright Licensing and Infringement Liability Under Art. 17 DSM-Directive Compared to Secondary Liability of Content Platforms in the U.S. – Can We Make the New European System a Global Opportunity Instead of a Local Challenge? *Zeitschrift für Geistiges Eigentum/Intellectual Property Journal*, 2020/2. 123–214.; Eleonora ROSATI: The legal nature of Article 17 of the Copyright DSM Directive, the (lack of) freedom of Member States and why the German implementation proposal is not compatible with EU law. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2020/11. 874–878.; João QUINTAIS: The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look. *European Intellectual Property Review*, 2020/1.

⁴³ Giancarlo FROSIO – Sinumal MENDIS: *Monitoring and Filtering: European Reform or Global Trend? The Oxford Handbook of Online Intermediary Liability*. Oxford University Press, 2020. 4.

Abból, hogy a tartalommegosztó szolgáltatók felhasználónak minősülnek, értelemszerűen következik az is, hogy a megvalósított felhasználáshoz engedélyt kell kérniük a jogosultaktól. Az irányelv azonban itt is speciális megoldást alkalmaz: a tartalommegosztó szolgáltató által szerzett engedély kiterjed a végfelhasználók nem kereskedelmi célú, illetve nem kereskedelmi mértékű bevételt eredményező cselekményeire is, illetve ha a végfelhasználó szerzett engedélyt (akár kereskedelmi célra), az ő engedélye is „fedi” a tartalommegosztó szolgáltató magatartását. Bár mindkét szereplő felhasználónak minősül, az engedélyszerzés során szinte tisztán⁴⁴ egyablakos jogszerzési modell nem egyedülálló a szerzői jogban. Figyelemmel arra is, hogy jellemzően itt nincs önálló bevételszerzés a két szereplő által, önmagában semmiképp nem tekinthető az újonnan megnyert szerzői engedélyezési jog indokolatlan megszorításnak. Sőt, ha a végfelhasználóra nem terjedne ki a tartalommegosztó által szerzett engedély, az azzal járna, hogy a tartalommegosztó tevékenysége egy jogsértő feltöltéshez kapcsolódna, aminek a megítélése értelmező szabályok nélkül lehetetlen volna.

A kizárólagos engedélyezési jogból az engedély elmaradásából fakadó jogsértésért való közvetlen felelősség is fakad mind a szolgáltató, mind a végfelhasználó oldalán. Az irányelv azonban itt is egy újabb komplex rendszert vezet be a felelősség alóli mentesülésre. Látni kell, hogy a felelősség alóli mentesülés feltételei a felróhatóság (adott helyzetben általában elvárható magatartás) megállapíthatóságának kritériumait jelentik a tartalomszolgáltatók tekintetében, noha az irányelv általában a felelősség kizárásának feltételeként fogalmazza meg őket. A magánjogi felelősség jellegéből fakadóan ha az alól mentesül a szolgáltató, akkor büntetőjogi felelőssége sem lesz megalapozható.

A felelősség alóli mentesülés első feltétele, hogy a felhasználó igazolja, hogy minden tőle telhetőt megtett az engedély megszerzése érdekében. A tőle elvárhatóság („*best efforts*”) körében vizsgálni kell a szolgáltatás típusát, közönségét és ennek méretét, valamint az érintett művek vagy más teljesítmények típusát, továbbá a megfelelő és hatékony eszközök rendelkezésre állását és a szolgáltatókat terhelő költségeit. Hogy ezek végső soron milyen elvárásokat is jelentenek, a bíróságok feladata lesz meghatározni. Fontos azonban látni, hogy nem objektív a felelősség alapja. A felelősség beszámítási pontja átcúsztatja a jogosulttól (adott-e engedélyt vagy sem) a felhasználó oldalára (minden tőle telhetőt megtett-e). Ez a (pontosabban ehhez hasonló) konstrukció eddig a szer-

⁴⁴ Amennyiben a végfelhasználó üzleti célú felhasználást végez, a tartalommegosztó által szerzett felhasználási engedély nem fedi a végfelhasználó tevékenységét, ilyen esetben külön engedélyt kell szerezniük.

zói jogsértésért való felelősség tekintetében csak a kártérítési igény megítélése körében volt ismert.

A felelősség alóli mentesülés második, konjunktív kritériuma szerint a tartalommegosztó szolgáltatónak igazolnia kell, hogy a szakmai gondosság magas szintű ágazati normái szerint minden tőle telhetőt megtett annak biztosítása érdekében, hogy azon konkrét műveket és más védelem alatt álló teljesítményeket, amelyekre vonatkozóan a jogosultak megadták a szolgáltatóknak a lényeges és szükséges információkat, elérhetetlenné tegye. Ez a jogosulti közreműködéssel történő előzetes szűrés kötelezettségét teremti meg a szolgáltató számára arra az esetre, ha nem sikerülne engedélyt szerezni a felhasználáshoz a jogosulttól. Jelentős az az aspektusa ennek a feltételnek, hogy a szűrés csak akkor és olyan terjedelemben terheli a szolgáltatót, amilyen adatokkal őt a jogosultak ellátták. Ez abban az esetben is, ha egyébként (még) nem sikerült engedélyt szereznie a felhasználáshoz, a szerződéselőkészítő szakaszban is komoly együttműködést követel a jogosultakkal. Máshonnan közelítve, ha a jogosult nem is ad engedélyt, de érdekében áll a szűréshez szükséges adatokat szolgáltatni a szolgáltató számára, hogy az engedély megadásáig se kerüljenek fel alkotásai a szolgáltatásba. Végso soron a kizárólagos jogból fakadó lehetőségeket megszorítva ez extra, új típusú kötelezettséget telepít a jogosultakra a jogaik védelme érdekében. Ha nem működnek együtt a szolgáltatóval (szerződéskötést megelőzően vagy szerződéskötés nélkül), az azzal a veszéllyel jár, hogy a szolgáltató könnyebben mentesül a jogsértésért való felelősség alól.

Végül, a felelősség alóli mentesülés harmadik feltételeként a szolgáltatónak minden esetben a jogosultak megfelelően indokolt értesítésének kézhezvételét követően haladéktalanul intézkednie kell az értesítés tárgyát képező művek vagy más védelem alatt álló teljesítmények hozzáférhetetlenné tétele vagy honlapjairól történő eltávolítása érdekében, valamint minden tőle telhetőt meg kell tennie azok jövőbeli feltöltésének megakadályozására. Erre minimálisan amiatt van szükség, mivel a tartalomfelismerő rendszerek jelen pillanatban még erős korlátokkal működnek, ilyen módon pedig nem zárható ki, hogy jelentősebb mennyiségű jogsértő tartalom csúszik át rajtuk és kerül jogosulti engedély nélkül is megosztásra.⁴⁵

Megállapítható, hogy az irányelv nem csak a kizárólagos jog érvényesítésének legfontosabb eszközeként szolgáló objektív felelősséget számolja fel ezzel a döntően technológiai alapú felelősségkorlátozási rendszerrel, hanem

⁴⁵ Közlemény 2. pont.

végeredményben a jogi úton való, klasszikus igényérvényesítés megszgyjét is igen szűkre vonja.

Ha ugyanis nincs a szolgáltatónak engedélye a felhasználásra, de egyébként a felelősség alóli mentesülés érdekében rendszeresíteni tudja a technológiai szűrést, illetve – szintén technológiai úton – szolgáltatásából eltávolítja felszólításra a mindezek ellenére jogsértően felkerült tartalmakat, mentesül a felelősség alól. Az irányelv (66) preambulumbekzdése a jogsértésért való objektív felelősség tarthatatlanságát és az előbb leírt felelősségkorlátozási rendszer bevezetését csupán azzal indokolja, hogy az online tartalommegosztó szolgáltatók nem az általuk, hanem a felhasználók által feltöltött tartalmakhoz biztosítanak hozzáférést. Az EUB főtanácsnoka az objektív felelősség fenntartását hasonló szempontok miatt tartja elfogadhatatlannak.⁴⁶ Az az evidencia tehát, hogy a felhasználó tud, illetve tudnia kell a felhasználásról, ebben az esetben megszűnik létezni: a szerzői jog alapvető struktúrájában történik lényegi változás.

Álláspontom szerint mindkét érvelésben összerosódik a szolgáltatónak a saját magatartásáért való felelőssége és a végfelhasználók magatartásáért való felelősségének kérdése. A tartalommegosztó szolgáltatónak a felelőssége elsődlegesen a saját mulasztása miatt kellene, hogy fennálljon, ami abban nyilvánulhat meg, hogy elmulasztott szerződést kötni. Az irányelvi szabályozás azonban továbbmegy ennél, mivel a felelőssége csak akkor áll be, ha azt sem tudja igazolni, hogy az adott helyzetben elvárható legnagyobb gondossággal járt el a szerződés megkötése érdekében, ami már önmagában szubjektív alapra helyezi a felelősségét. Ezen túlmenően a mentesüléshez a fent leírt cselekményeket is teljesítenie kell, hiszen ha nem szerzett engedélyt, akkor a végfelhasználók cselekményeit sem tudja jogszerűvé tenni ezen az úton.

A végfelhasználó tevékenységével kapcsolatban a korábbi helyzethez képest a tartalommegosztó szolgáltató felelőssége annyiban szigorodott, hogy már nem csak eltávolítási kötelezettsége merül fel, ha jogsértő tartalom válna elérhetővé a szolgáltatásában, hanem egy előzetes szűrési kötelezettsége is bevezetésre került, ami eleve azt a célt szolgálja, hogy engedély nélküli helyzetben se tölthessen fel a végfelhasználó engedélyezetlen tartalmat. Fontos, hogy ezek a kötelezettségek csak akkor játszanak szerepet, ha a szolgáltató végül abba a helyzetbe kerül, hogy nem tudott engedélyt szerezni a felhasználáshoz. Az előzetes szűréshez viszont mindenképp kell a jogosult közreműködése, hiszen ő adja meg azokat az információkat, amelyek szükségesek a szűréshez. Ez azonban biztos, hogy önmagában nem elégséges eszköz a jogosult számára,

⁴⁶ 5. lábjegyzetben említett eljárás Főtanácsnoki vélemény 32. pont.

hiszen ilyen esetben örülhet ugyan annak, hogy nem kerülnek megosztásra a tartalmak, de az elmaradó engedély fejében járó jogdíjtól elesik.

Az objektív felelősség eltűnését a szabályozás a szolgáltató technológiai védekezési kötelezettségével kompenzálja. A felhasználó oldaláról érthető, hogy miért praktikus ez a megoldás, hiszen ha nem kap engedélyt a jogosulttól, lényegében abba a helyzetbe kerül, mint a közvetítő szolgáltató: nem fogja tudni egyesével nyomon követni a feltöltött tartalmak jogszerűségét. Ezt azonban minden erejével meg fogja próbálni elkerülni, ahogy arra a főtanácsnok jutott a C682/18. ügyben. A jogosult oldaláról vizsgálva azonban egyáltalán nem kedvező a helyzet: végső soron a szerződéskötés elmaradása kiszolgáltatottá teszi a jogvédelmét a szolgáltató technológiai megoldásainak. Nem az a probléma, hogy a jogvédelem algoritmikus alapúvá válik, hanem hogy mindez a felhasználóra van bízva. A jogsértés ugyan nem történik meg (vagy a megfelelő adatok szolgáltatása esetén csak igen kis eséllyel), viszont engedély és ennek alapján díjfizetés sem történik a jogosult felé. A klasszikus jogérvényesítés a teljesen tudatos jogsértések körére szorul vissza. Ez a másik oldala annak a dilemmának, amit Elkin-Koren úgy fogalmaz meg: korábban a szerzői jogi tartalmak elérhetőek voltak, ha csak nem bizonyultak jogsértőnek, ma az algoritmusok eltávolítják a tartalmakat, hacsak a szerzők nem jogosították őket kifejezetten.⁴⁷

A Lengyel Kormány által az Európai Bíróságon indított eljárás fókuszában az a kérdés áll, hogy a megelőző nyomon követés kötelezettsége a felhasználók által online elérhetővé tenni kívánt tartalmak tekintetében a végfelhasználói véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jog aránytalan korlátozásának minősül-e és emiatt nem megengedhető. A jogosulti oldalról feltehető úgy is a kérdés, hogy elegendő-e a szerzői jog hatékony védelme megőrzéséhez az, hogy az irányelv elengedi a felhasználó objektív felelősségét és általános szabályként egy alapvetően szubjektív alapú felelősségi rendet vezet be, illetve ennek elmentételezéseként kizárólag az azonosítható, hogy megjelenik a rendszerben az előzetes nyomonkövetés eszköze.

A főtanácsnok a már hivatkozott véleményében emlékeztet arra, hogy a kizárólagos jog kiterjesztését megelőzően a jogosultaknak kellett a tartalom-megosztó szolgáltatásokat nyomon követniük és értesítés útján szolgáltatójuk tudomására kellett hozniuk a szolgáltatásokon található jogsértő tartalmakat az eltávolítás érdekében, ami túl nagy teher számukra és nem is teszi lehetővé a felhasználások hatékony ellenőrzését.⁴⁸ Valójában ez a módosítás továbbra

⁴⁷ Niva ELKIN-KOREN: Fair Use by Design. *UCLA Law Review*, 2017/64. 1082–1100.

⁴⁸ 53. pont.

sem tehermentesíti a jogosultakat, ugyanis ha a felhasználó elmulasztaná az engedélyszerzést, a jogaik védelme érdekében még aktívabb fellépésre vannak kényszerítve, hiszen a potenciális felhasználók felé el kell juttatniuk az engedélyezési körbe tartozó alkotások és más teljesítmények azonosító adatait. Ez azonban meglehetősen magas követelménynek tűnik azokkal a szolgáltatók irányában a jogosultakkal szemben, akik még nem szerződtek az adott jogosulttal.

Fontos aspektusa a főtanácsnok véleményének, hogy az előzetes nyomonkövetés kötelezettségét szűken értelmezi és nem terjeszti ki azokra a tartalmakra, ahol érdemi vizsgálatot kellene folytatnia a szolgáltatóknak arra vonatkozóan, hogy ténylegesen azonos tartalmakról van-e szó.⁴⁹ Ez az algoritmikus jogvédelem határát szűkebbre szabva megnyitja a lehetőséget a „hagyományos” jogérvényesítés, a bírói úton folytatott jogviták számára, ami a szerzői jogi védelem számára ugyanolyan kedvező, mint a véleménynyilvánítás szabadságát élvező megosztó felhasználók számára.⁵⁰

A főtanácsnok rámutat, hogy az előzetes szűrés a szerzői jog esetleges megsértésének megtorlása helyett, annak megelőzése érdekében került bevezetésre, amelynek során a felhasználók által online elérhetővé tenni kívánt információkat ellenőrizni kell, és közzétételüket megelőzően korlátozni kell azokat az információkat, amelyek ilyen sérelmet okozónak minősülhetnek.⁵¹ A Parlament és a Tanács az ügyben beadott iratában maga is elismeri, hogy ezek a rendelkezések arra irányulnak, hogy a tartalommegosztó szolgáltatókra hárítsák az e szolgáltatásokon keresztül elkövetett szerzői jogi jogsértések ellenőrzésének terhét, a szerzői jog digitális környezetben való megfelelő alkalmazásának ellenőrzését. A jogalkotó nem ruházhatja át ezt a hatáskört és háríthat az említett szolgáltatókra minden, a felhasználók alapvető jogaival való, ebből eredő beavatkozásokkal kapcsolatos felelősséget.⁵²

4. Következtetések

A kialakult szabályozás sajátos hatással van az alapjogi szinten tulajdoni védelem alatt álló szerzői kizárólagos jogra: megsértése esetére szubjektív feltételek teljesüléséhez köti a felelősség alóli mentesülést, másrészt a szerzőre

⁴⁹ 205. pont.

⁵⁰ 223. pont.

⁵¹ 79. pont.

⁵² Hivatkozza a Főtanácsnoki vélemény 84. pontja.

kockázatminimalizálási feladatot ró azáltal, hogy rá telepíti az adatszolgáltatás kötelezettségét annak érdekében, hogy a szolgáltató elkerülhesse a felelősségre vonást.⁵³

Ez pedig ugyan a teljes irányelvi megoldás értékelésével erősíti a szerző kizárólagos jogát, ilyen módon helyrebillenti azt az egyensúlytalanságot, amely abból fakadt, hogy a szerző nem tudott szerzői jogi alapon fellépni a tartalommegosztó szolgáltatók ellen, ugyanakkor olyan megoldással él, amely a jog kizárólagos, abszolút jellegét jelentős mértékben erodálja azáltal, hogy szubjektív alapra helyezi a felelősséget és végső soron a felhasználó technológiai eszközeire bízva a végfelhasználói jogkövetés kikényszerítését. A 17. cikk okozta hatás a szerzői jog rendjén Lábod Péter szavaival a Richter-skála szerinti 9. fokozatú földrengéshez mérhető.⁵⁴

A DSM-irányelv 17. cikkének elfogadásával az uniós jogalkotó nem csak megerősítette azt a bírósági gyakorlatot, amely a tartalommegosztó szolgáltatók tevékenységét fokozatosan felhasználásként értelmezte, de túl is haladt a szabad felhasználási ügyekben alkotott keretrendszeren, valamint a jogérvényesítési ügyekben végzett jogfejlesztő tevékenységen. Nem implementálta a korábban szabályozott jogviszonyokat a modern technológiai környezethez, hanem jelentős mértékben megváltoztatta a kereteket. A gondosság jogi fogalmát viszonylag konkrét technológiai tartalommal töltötte meg, ami a tulajdon védelmének eszköztárát is jelentősen megváltoztatta.

Figyelemmel arra, hogy az eddigi uniós bírósági gyakorlat a másodlagos jogi kereteket nem feszítette szét, hanem azok keretei között, vagy azok alatt, de az Alapjogi Chartára építve le tudta vezetni az uniós jogi aktusok alapjogi megfelelőségét, nem várható, hogy az Európai Bíróság az új másodlagos jogi eszköz, a DSM-irányelv 17. cikkének érvénytelenségét a jelenleg zajló eljárásban megállapítsa az alapjogok meg nem engedett megsértésére hivatkozva. Jól látható, hogy megtalálható az az értelmezési tartomány, amelyben az alapjogi sérelem nem áll fenn.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a szerzői jog bírói úton történő jogvédelmének átváltozása a felhasználó részéről biztosított technológiai védelemmé minden további nélkül összeegyeztethető lenne a WCT 14. cikkével, hiszen az új rezsim nem a jogsértések elkövetése elleni szankciókra, hanem a jogsérté-

⁵³ Martin HUSOVEC – João QUINTAIS: How to License Article 17? Exploring the Implementation Options for the New EU Rules on Content-Sharing Platforms (January 2021). *GRUR International*, 2021/4. <https://ssrn.com/abstract=3463011>

⁵⁴ LÁBODY Péter: Szerzői jogi „user-szabadságok” a globális tartalommegosztó platformokon. *In Medias Res*, 2021/1. 103.

sek megakadályozására helyezi a hangsúlyt. Az új szabályozás egyértelműen törekszik arra, hogy a jogsértés lehetőségét olyan körre szorítsa, ahol végső soron csak a legsúlyosabb, legnyilvánvalóbb sérelmek ellen van bírósági úton fellépési lehetőség. Hogy ez a rendszer ténylegesen hatékony jogvédelmet fog-e tudni biztosítani, a gyakorlat fogja megmondani.